

Kokkedal, set fra Sydøst.

HOLT & MADSEN

KOKKEDAL

TORSLEV SOGN, ØSTER HAN HERRED, HJØRRING AMT

Kokkedal, bedst kendt i Danmarks indre Historie som den gamle, stolte Bannerslægts faste Borg, hører til Landets ældste og landskabeligt set smukkeste Herregaarde, beliggende paa Randen af det høje, faste Land, der Vest fra hælder ned mod et lavt Forplateau ud til Limfjordens Vendsysselside. Med sin frodige Skovbestand virker Kokkedal velgørende som en sval og skyggefuld Plet i de ellers saa skovfattige Hanherreder. Op over Træernes Kroner hæver sig, set fra Fjordsiden, paa Banken den statelige trefløjede Hovedbygning og spejler sine hvide Mure og røde Tage i Borggraven ved dens Fod, der kranses af tætte Linde paa dens ydre Bred og kruses af glidende Svaner. Fra Taarnspiret har man et

prægtigt Vidtskue over Egnen til Landet Syd for Fjorden, over til Øland og mod Syd ned i Himmerland.

Gaarden ligger kun henvend 1000 m Syd for den, efter Navneendelsen at dømme, meget gamle Bebyggelse Torslev, hvis Kirke oprindeligt turde være opført i 12. Aarh. Atter andre 1000 m Sydvest for Kokkedal laa en anden middelalderlig Hovedgaard *Frejstrupgaard*, utvivlsomt en Særbrudsgaard, og igen ca. 1300 m sydvestlig for denne en tredje, *Alsbjerggaard*, der allerede nævnes o. Aar 1400 og maaske har været en Landsbyhovedgaard. Begge disse sidste Gaarde hører tilligemed Landsbyen Attrup, umiddelbart Syd for Alsbjerggaard, til et yngre Sæt af Bebyggelser, der efter Navnenes Form og Endelser maa formodes at være opstaaet senere end Torslev. Hele Omraadet danner en geografisk Enhed, og alle de nævnte Lokalteter hører til Torslev Sogn. Opdyrkningen af denne Egn maa antages at have fundet Sted inde fra Landet, væsentligst nordfra, saaledes at Kokkedal, der ligger nærmest ved den ældste Bebyggelse, er bleven grundlagt først, derefter Frejstrupgaard og senest Alsbjerggaard og Attrup.

En nøjere Undersøgelse af de tre Hovedgaardes Voldsteder, der alle er i Behold, omend for Frejstrupgaards Vedkommende i noget udvisket Form, vil sikkert vise, at de som faste, d. v. s. befæstede Gaarde, er betydeligt ældre end deres første Fremtræden i de skriftlige historiske Kilder fra Begyndelsen af 15. Aarh. Dette gælder i hvert Tilfælde Kokkedal. Borggaardens høje, bankeformede Voldsted, indgravet midt paa Bakkehældet og tildannet ved Paafyldning; de brede Grave, Dæmningerne mod Nord og Øst, der holder Vandet tilbage i dem, — alt dette viser en Voldstedstype, der staar paa Overgangen mellem den ældre Middelalders højtlagte Borgforsvar med tørre Grave og senere Aarhundreders lavere Voldsteder med brede vandfyldte Grave, der holdt Angriberne paa Afstand. Kokkedals Voldsted kan efter dette stamme fra 13. Aarh., da den maa være blevet en befæstet Gaard og være traadt ind i Rækken af virkelige Storgaarde, men først ved Aar 1325 nævnes de ældste kendte Herremænd paa Egnen.

Kan Kokkedals Voldsted føres saa langt tilbage, gælder dette ikke Bygningen, skønt ogsaa den efter danske Forhold har en betydelig Ælde og i alt væsentlig er blevet til i den sengotiske Tid. Borggaarden, der nu bestaar af tre grundmurede, sammenbyggede Fløje, men tidligere har haft endnu en fjerde mod Øst, nedrevet i 1870'erne, er blevet til lidt efter lidt, dog indenfor et forholdsvis ret kort Aaremaal. De bevarede tre Huse er opført i middelalderligt Munkeskifte og kan næppe være yngre end o. 1570. Fra et oprindeligt enlænget Anlæg voksede Kokkedal sig stadig større, indtil fire anelige Huse omsluttede en snæver, firkantet Gaardsplads. Ældst er *vestre* Hus, en kort og svær, ret høj Bygning,

Borggaarden o. 1920.

D. HGD.

Ligsten i Torslev Kirke over
Erik Andersen Banner († 1483).

D. HGD.

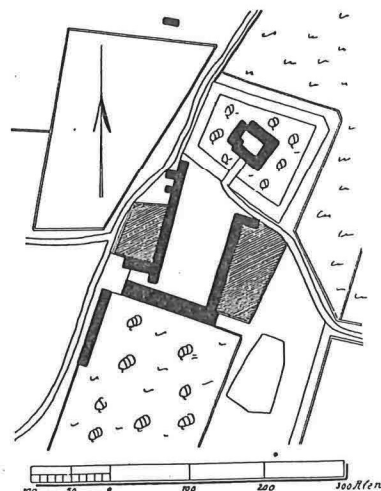
med hvælvede Kælderrum, derover to Stokværk og øverst et Halvstokværk med endnu levnedeskydeskaarslignende Aabninger paa Ydersiden. Mod Syd er den gamle, kamtakkede, med Blændinger prydede Gavlbæret, som endnu den Dag i Dag danner et malerisk dekorativt Holdepunkt i det samlede Billede af Gaarden, set fra Syd. Taget bæres endnu af den gamle, sengotiske Tagstol af Eg, der har holdt sig forbavsende godt. Materialet er, som almindeligt paa Limfjordsejeren, store gullige Sten. Spor af den oprindelige Indgangsdør skimtes endnu, omtrent midt for Gaardsiden. Iøvrigt er dog enhver Antydning af den oprindelige Rumfordeling forsvundet, men hvis man ud fra Kælderrummenes Fordeling kan drage Slutninger, har der i nedre Stokværk kun været to Stuer; andet Stokværk har mulig været optaget af et enkelt Rum, Riddersalen. En efter moderne Begreber saa knap Beboelseslejlighed tilfredsstillende Datidens Boligkultur; men det maa dog forudsættes, at der paa Voldstedet har staaet andre Huse, af Bindingsværk eller Træ, indrettede til Tyende og Økonomien. Selve Hovedhuset hører til den i Slutningen af Middelalderen rundt om paa danske Herregaarde ret almindelige Type, som man kan kalde »det beboelige Taarnhus«, fordi dets Afstamning fra det svære, fæstningsagtige Taarn, der i den ældre Middelalder hørte til paa faste Adelsgaarde, er umiskendelig. Denne Type forefindes i endnu mere udviklet Form i den gamle nordre Fløj paa Vorgaard i Vendsyssel, men dens fornemste og mærkeligste Repræsentant er Glimminge i Skaane. Efter Typen og Byggemaaden er det ældste Hus paa Kokkedal ikke yngre end Midten af 16. Aarh. Dets Gavldækoration er nær beslægtet med sengotiske Gavle i Aalborg. Sandsynligheden taler for, at Huset er opført umiddel-

bart efter Grevens Fejde, i hvilken Gaarden skal være blevet afbrændt, og Bygherren maa under alle Omstændigheder have været Rigmarsken Erik Eriksen Banner († 1554).

Dette enkle Anlæg er ikke længe efter blevet udvidet med andre grundmurede Bygninger. Først er rimeligvis den *nordre*, ret smalle og lange Fløj blevet bygget ind paa det ældre Vaaningshus, hvis Gesims den nu delvis dækker. Ogsaa denne Fløj fik Kælder, to Stokværk og øvre Halvstokværk, men ikke Skydeskaar eller lignende Forsvarsmidler. Medens den ældre Fløj synes at have haft smaa fladbuede Vinduer, var de i denne Fløj større og vistnok med rundbuede Spejl; forøvrigt er de paa gotisk Vis anbragte i springende Takt henover Façaderne. Nordre Fløj er imidlertid senere blevet en Del ombygget; i alt Fald synes østre Gavlbæret ganske omsat og har nu Renæssancens vandrette Inddeling, medens vestre Gavlbæret har bevaret sine gotiske Kamtakker. Alt i alt har Nordfløjen haft en noget anden Karakter end det ældre Hus. Det er mere en almindelig Gaardlængde og dens Præg er mindre fæstningsagtigt.

Anderledes den *søndre* Fløj, Portfløjen, der er bygget ind mod det ældste Hus, hvis ene Kældervindue den skjuler. Som i de andre Fløje er ogsaa her det oprindelige Indre ganske forandret. Portfløjen er nu i to Stokværk, mangler Kælder, men har mulig haft et øvre Halvstokværk. Den har Vinduer som Nordfløjen, og har paa Ydersiden en pyntelig flad Rundbuefrise under Gesimsen og kamtakkede, blændingsprydede Gavle, tarveligere og mere haandværksmæssigt behandlede end den smukke Sydgavl i det ældste Hus.

Den bevarede Portgennemkørsel er anbragt i et paa Ydersiden fremspringende Murparti, utvivlsomt oprindeligt og – som til vore Dage – afsluttet foroven af en kamtakket Kvistgavl. Spor i Murværket og i Porthvælvingen antyder imidlertid, at den ydre Portbue, fra først af ca. 1 m dyb, har været meget højere, idet den er gaaet op igennem begge Stokværk, og at den hele Anordning mulig har været beregnet paa at

Beliggenhedsplan 1794.

give Plads til Forsvarsforanstaltninger. Den nu nedbrudte Fløj var ligeledes i to Stokværk og bygget ind mellem nordre og søndre Fløj uden at være muret i Forbandt med dem, og lagt saaledes, at begge de nævnte Fløjes Østpartier sprang frem foran Østfløjens østlige Mur. Den var tydeligt nok det yngste og sidst tilkomne Hus af hele Anlægget, og havde efter en ældre Tegning Rundblændinger mellem Vinduerne, en Murblending i Form af et Patriarkalkors og Savsnitbaand under Gesimsen. En saadan Dekorationsmaade henviser denne Fløj

til en Tid, der vanskeligt kan være yngre end 1570'erne, og den sætter en Tidsgrænse opefter for Opførelsen af de to andre Fløje, der maa have fundet Sted i Midten af Aarhundredet. Bygherren for de tre yngre Fløje har da enten været Erik Eriksen Banner eller hans Søn Frants Banner († 1575), hvem den yngste Fløj nærmest maa tilskrives. Kokkedal er saaledes i udpræget Grad et Mindesmærke for Slægten Banner og et af de faa bevarede Bygningsværker, denne navnkundige Æt har efterladt sig.

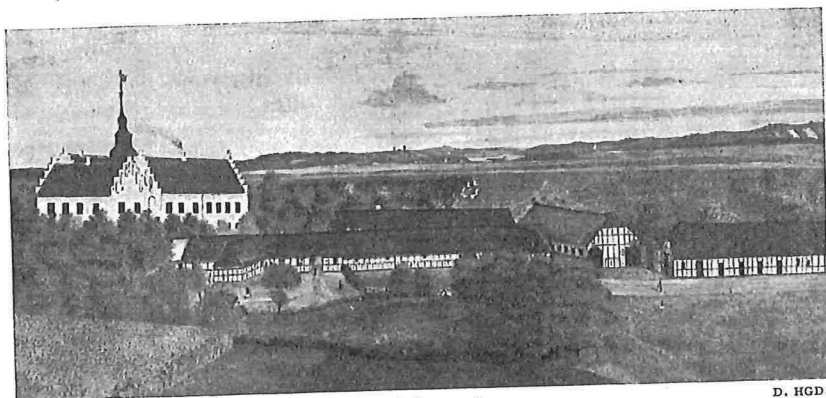
Kokkedal hører til de faa sengotiske danske Herregaarde, der endte som sluttede, firfløjede Anlæg. Som det stod i Frants Banners Dage havde det Gotikkens hele Uregelmæssighed – i Plananlæggets skæve Firkant, i den ulige Stokværksinddeling og i Façadernes vilkaarlige og springende Anbringelse af Vinduer og Adgange. Det havde tillige Gotikkens maleriske Karakter med de mange knejsende Gavle, der allerede den Gang har været Gaardens Pryd. I Aarene o. 1600 synes der at være foretaget forskellige Byggearbejder paa Gaarden, og ved denne Lejlighed er nordre Fløj muligt blevet ombygget og har faaet sit delvise Renæssancepræg. Samtidig maa ogsaa Trappetaarnet i Gaardens sydvestre Hjørne med det høje Etagespир af den i Renæssancetiden yndede Form være blevet opført. Disse Arbejder kan være fortaget af Frants Banners Svigersøn Henrik Lykke; hermed stemmer en ældre, iøvrigt uhjemlet Angivelse, at Gaarden er ombygget 1596. I 18. Aarh. skete der i D. E. Braës' Ejertid forskellige Forandringer i Rummenes Udstyr og Fordeling og vistnok ogsaa i Vinduernes Størrelse og Form. Et Minde herom er det smukke Stukloft i Vestfløjens Stueetage med hans Navnetræk. Bortset fra Nedrivningen af Østfløjen har senere Tider ikke i væsentlig Grad forandret Kokkedals Ydre, som det én Gang fæstnedes.

Kokkedal vides tidligst at have været ejet af en ret faatallig og tidlig uddød jysk Adelsslægt, som i Fru Jytte Gyldenstjernes Vaabenbog kaldes *Stenbrikke*, et Navn, den formodentlig selv ikke har kendt. Dens Vaabenmærke var et korsdelt Skjold, Hjelmtegnen to Vesselhorn, besat med tre Paafjer paa hver

Kokkedal, set fra Syd.

HOLT & MADSEN

Kokkedal ca. 1850.
Akvaerel af R. H. Kruuse.

D. HGD.

Spids. Slægtens ældste kendte Mand *Anders Aagesen* var 1327 Medudsteder af et Vidne paa Vendsyssels Ting og har vel ogsaa allerede været bosiddende her. Sønnen *Albret Andersen* var 1377 Pant-haver i Gaarden Rugtved (Dronninglund Herred) og beseglede Kong Olufs Haandfæstning. Om ham maa det sikkert antages, at han hørte hjemme paa den ældste Gaard i Torslev Sogn, eftersom han 1386 er med til at udstede